

Tradycyjnie przyjmowało się, że kluczowe dziedziny prawa gospodarczego UE – prawo rynku wewnętrznego, prawo konkurencji, wspólna polityka handlowa, a także obszary z nimi związane, jak unijne prawo zamówień publicznych – poprawiają wydajność europejskich gospodarek dzięki wspieraniu postępującej liberalizacji i coraz większej otwartości rynków.

Głównym problemem badawczym projektu jest głęboka zmiana ideowa, normatywna i praktyczna tego oryginalnego paradygmatu. Komisja Europejska trafnie wyraziła ją w jednym ze swoich komunikatów: „aby UE mogła nadal czerpać korzyści z międzynarodowych możliwości, musi asertywnie bronić swoich interesów, chronić gospodarkę UE przed nieuczciwymi praktykami handlowymi i zapewniać równe warunki działania”. Prawo gospodarcze UE wobec krajów trzecich nabiera bardziej protekcyjnego wydźwięku, zwłaszcza w sektorach i politykach mających największy związek z konkurencyjnością UE, z istotnymi implikacjami również dla regulacji dotyczących obrotu wewnątrzunijnego. Tę zmianę – pojawienie się unijnego prawa strategicznej autonomii gospodarczej – można wytłumaczyć dążeniem do zapewnienia bezpieczeństwa ekonomicznego i wyrównania szans. Wpisuje się ona w nową generację polityki przemysłowej, za którą aktualnie opowiada się UE.

Niniejszy projekt bazuje na wniosku, że powstanie unijnego prawa strategicznej autonomii gospodarczej nastąpiło bardzo szybko, bez zmian traktatowych i w odpowiedzi na splot czynników globalnych: wojny celne zainicjowane przez USA, paraliż systemu rozstrzygania sporów WTO i zanik roli tego forum jako platformy wielostronnego stanowienia reguł, postęp chińskiego kapitalizmu państwowego i asertywność polityki przemysłowej tego kraju, zakłócenia globalnych łańcuchów wartości podczas pandemii COVID-19, a także kryzys energetyczny po rosyjskiej agresji na Ukrainę.

Można twierdzić, że zmiana paradygmatu wynikająca z tego splotu czynników przejawia się w dwóch wymiarach:

- 1) wymiar niejednostronny: UE, choć nadal przewodzi próbom reformy i ożywienia wielostronnego systemu WTO, nadała priorytet rozwiązaniom plurilateralistycznym, w szczególności nowym umowom o wolnym handlu z wybranymi państwami trzecimi;
- 2) wymiar jednostronny: UE rozpoczęła tworzenie obszernego zestawu instrumentów prawa pochodnego o skutkach ekstraterytorialnych, mających na celu promowanie interesów i wartości UE. Środki jednostronne można podzielić na następujące grupy:
  - środki typu A: środki zaradcze dotyczące handlu towarami;
  - środki typu B: instrumenty względem państw trzecich i przedsiębiorstw wielonarodowych mające na celu dostosowanie ich praktyki do europejskich standardów regulacyjnych lub wartości europejskich, takich jak ochrona środowiska i prawa człowieka.

W ramach projektu przeanalizowane zostaną poszczególne instrumenty prawne składające się na ww. grupy. Wyciągnięte też zostaną kompleksowe, systemowe wnioski dotyczące wpływu badanych zjawisk na podstawy unijnego prawa konstytucyjnego, międzynarodowego prawa gospodarczego oraz na integrację europejską.